

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično
gonjenje osoba odgovornih za
teška kršenja međunarodnog
humanitarnog prava počinjena
na teritoriji bivše Jugoslavije
od 1991. godine

Predmet br. IT-09-92-PT
Datum: 15. maj 2012.
Original: engleski

PRED PREDSJEDNIKOM MEĐUNARODNOG SUDA

Rješava: sudija Theodor Meron, predsjednik
Sekretar: g. John Hocking
Nalog od: 15. maja 2012.

TUŽILAC

protiv

RATKA MLADIĆA

JAVNO

S JAVNIM REDIGOVANIM DODATKOM

**NALOG KOJIM SE ODBIJA ZAHTJEV ODBRANE NA OSNOVU PRAVILA 15(B) ZA
IZUZEĆE PREDSJEDAVAJUĆEG SUDIJE ALPHONSA ORIEA
I ODLAGANJE POSTUPKA**

Tužilaštvo

g. Dermot Groome
g. Peter McCloskey

Obrana Ratka Mladića

g. Branko Lukić
g. Miodrag Stojanović

JA, THEODOR MERON, predsjednik Međunarodnog Krivičnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (dalje u tekstu: Međunarodni sud);

RJEŠAVAJUĆI po "Zahtjevu odbrane na osnovu pravila 15(B) za izuzeće predsjedavajućeg sudije Alphonsa Oriea i odlaganje postupka", s povjerljivim dodacima u prilogu, koji je Ratko Mladić podnio 11. maja 2012. (dalje u tekstu: Zahtjev), kojim se, između ostalog, na osnovu pravila 15(B) Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik), traži izuzeće sudije Alphonsa Oriea, odobrenje da se prekorači ograničenje broja riječi propisano za zahtjeve, kao i odlaganje postupka i prekid suđenja do rješavanja po Zahtjevu;¹

IMAJUĆI U VIDU da je predviđeno da suđenje u predmetu *Mladić* počne 16. maja 2012. godine, iznošenjem uvodnih riječi tužilaštva;²

IMAJUĆI U VIDU da sam 14. maja 2012. primio "Izveštaj na osnovu pravila 15(B)" sudije Oriea, priložen ovom nalogu (dalje u tekstu: Izveštaj), u kojem sudija Orie tvrdi da su, po njegovom mišljenju, razlozi za njegovo izuzeće koje navodi Mladić bez merituma;³

S OBZIROM na to da tačka (C)7 Uputstva o dužini podnesaka i zahtjeva⁴ određuje da "[s]trana mora unaprijed da traži odobrenje od sudskog vijeća da prekorači ograničenje broja stranica iz ovog Uputstva i mora da pruži obrazloženje o izuzetnim okolnostima koje nalažu prekoračenje dužine podneska";

¹ Zahtjev, par. 1–2, 6, 8, str. 41.

² Pretpretresna konferencija, 24. april 2012., str. 327–328. V. takođe "Odluka po dva zahtjeva odbrane za odlaganje početka suđenja", 3. maj 2012., par. 1–3. S obzirom na hitnost, smatram da je u interesu pravde da se Zahtjev riješi ne čekajući odgovor tužilaštva. Pritom sam se uvjerio da se tužilaštvu time ne nanosi nikakva šteta.

³ V. Izveštaj, par. 77–78.

⁴ IT/184 Rev. 2, 16. septembar 2005. (dalje u tekstu: Uputstvo).

IMAJUĆI U VIDU da Zahtjev od 13.260 riječi, koji prekoračuje propisani obim,⁵ Mladić nije, kako nalaže Uputstvo, podnio unaprijed nego istovremeno sa zahtjevom da mu se odobri prekoračenje;

S OBZIROM na to da, iako bi Zahtjev mogao da se odbaci na osnovu toga što se Mladić, ne zatraživši odobrenje unaprijed, nije pridržavao Uputstva, smatram da je u interesu sudske ekonomičnosti da se razmotri meritum Zahtjeva kako bi se postupak u ovom predmetu odvijao što ekspeditivnije;

PODSJEĆAJUĆI na to da član 21 Statuta Međunarodnog suda garantuje pravo na pravično suđenje i da je pravo na suđenje pred nezavisnim i nepristrasnim sudom integralna komponenta ovog prava;⁶

PODSJEĆAJUĆI na to da sudije Međunarodnog suda uživaju presumpciju nepristrasnosti tako da strana koja traži izuzeće sudije nosi teret izvođenja dovoljnih dokaza da dotični sudija nije nepristrasan, kao i na to da je prag dokaza potrebnih za pobijanje presumpcije nepristrasnosti visok;⁷

PODSJEĆAJUĆI na to da je Žalbeno vijeće Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Žalbeno vijeće) više puta već izrazilo stav da je tako visok prag potreban zato što "postoji i jednaka potencijalna prijetnja interesima nepristrasnog i pravičnog provođenja pravde ako bi trebalo da se sudije povlače na osnovu neutemeljenih i nepotkrijepljenih navoda o dojmu pristrasnosti";⁸

PODSJEĆAJUĆI na to da

[i]ako jeste važno da se vidi da je pravda zadovoljena, jednako je važno da pravosudni službenici obavljaju svoje pravosudne dužnosti a ne da, suviše spremno pristajući na navode o dojmu pristrasnosti, ohrabruju strane da vjeruju da će,

⁵ Zahtjev, str. 41. V. takođe Uputstvo, točka (C)5.

⁶ *Tužilac protiv Ante Furundžije*, predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. jul 2000. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*), par. 177. V. takođe *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Galić*), par. 37.

⁷ *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-R77.3, "Odluka po zahtevu Vojislava Šešelja za izuzeće sudije Alphonsa Orijeja", 7. oktobar 2010. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Šešelji*), par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 41.

⁸ Odluka u predmetu *Šešelji*, par. 11. V. takođe *Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih*, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar, 2001. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*), par. 707.

zatraživši izuzeće sudije, u njihovom suđenju suditi neko za koga smatraju vjerovatnijim da će presuditi u njihovu korist[;]⁹

PODSJEĆAJUĆI na to da je Žalbeno vijeće u jednoj ranijoj prilici takođe zauzelo stav da:

A. Sudija nije nepristran ako se pokaže da postoji stvarna pristranost.

B. Neprihvatljiv dojam pristranosti postoji u sljedećim slučajevima:

i) ako je sudija strana u postupku, ako ima finansijski ili imovinski interes u ishodu predmeta ili ako će odluka sudije dovesti do unapređenja nekog pothvata u kojem sudija učestvuje zajedno sa jednom od stranaka. U tim okolnostima sudija se automatski izuzima; ili

ii) ako bi okolnosti kod razumnog i valjano informiranog posmatrača izazvale razumnu bojazan od pristranosti[;]¹⁰

PODSJEĆAJUĆI na to da je valjano informisan razumni posmatrač osoba kojoj su "poznate sve relevantne okolnosti, uključujući tradicije moralnog integriteta i nepristranosti koje su implicitni dio sistema, a koja takođe mora biti svjesna činjenice da je nepristranost jedna od dužnosti na koju se sudije zaklinju";¹¹

S OZBIROM na to da pravilo 15(B)(ii) Pravilnika predviđa da, nakon izvještaja predsjedavajućeg sudije, predsjednik, ako je potrebno, mora imenovati komisiju od tri sudije iz sastava drugih vijeća koji će mu saopštiti svoju odluku u vezi s meritumom zahtjeva za izuzeće;

S OZBIROM na to da se, nakon preispitivanja svakog od Mladićevih argumenata u prilog izuzeću sudije Oriea, kao i nakon razmatranja odgovora sudije Oriea na njih, nisam uvjerio da je Mladić dokazao da bi valjano informisan razumni posmatrač objektivno stekao dojam pristranosti, te da u skladu s tim konstatujem da Mladićev zahtjev za izuzeće sudije Oriea nije osnovan;

⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 707 (interni citati izostavljeni).

¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 39.

¹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 190. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 40.

S OZBIROM na to da, pošto Mladić nije potkrijepio svoje tvrdnje da bi trebalo da se sudija Orije izuzme, konstatujem da nije potrebno da se imenuje komisija od tri sudije koja bi razmotrila Zahtjev na osnovu pravila 15(B)(ii) Pravidnika;¹²

OVIM ODOBRAVAM Zahtjev u dijelu u kojem Mladić traži dozvolu za prekoračenje propisanog broja riječi u Zahtjevu; i

ODBIJAM Zahtjev u svim ostalim aspektima.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavna engleska verzija.

/potpis/

sudija Theodor Meron,
predsjednik Međunarodnog suda

Dana 15. maja 2012.
U Haagu,
Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

¹² V. npr. Odluka u predmetu *Šešelj*, par. 28; *Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, "Odluka po Zahtjevu za izuzeće", 12. januar 2009., par. 15.

JAVNI REDIGOVANI DODATAK

United Nations
Nations Unies

International
Criminal Tribunal
for the Former
Yugoslavia

Tribunal Pénal
International pour
l'ex-Yougoslavie

INTERNAL MEMORANDUM – MEMORANDUM INTERIEUR

Datum: 14. maj 2012.
Prima: Theodor Meron, predsjednik Međunarodnog suda
Šalje: Alphons Orie, predsjedavajući sudija, Pretresno vijeće I
Predmet: Izvještaj na osnovu pravila 15(B)

Pretresno vijeće u predmetu *Mladić* primilo je "Zahtjev odbrane na osnovu pravila 15(B) za izuzeće predsjedavajućeg sudije Alphonsa Oriea i odlaganje postupka", podniet 11. maja 2012. godine (dalje u tekstu: Zahtjev). U Zahtjevu se iznosi 17 osnova (dalje u tekstu: osnovi) za moje izuzeće kao predsjedavajućeg sudije u predmetu *Mladić*.

U ovom izvještaju ću se baviti sljedećim pitanjima:

I Opšte napomene, uključujući:

- ko je nadležan za rješavanje po Zahtjevu i da li je Zahtjev podniet pravovremeno;
- prikaz rada Pretresnog vijeća kao rada mene kao pojedinca; i
- odluke Pretresnog vijeća nepovoljne za stranu u postupku kao osnov za izuzeće.

II Opšti pregled mjerodavnog prava, uključujući međunarodne, regionalne i državne jurisdikcije.

III Osnovi za moje izuzeće navedeni u Zahtjevu. U vezi s osnovima B i C, detaljnije se analizira pravo mjerodavno za te konkretne osnove (i, u nešto manjoj mjeri, za osnove D, E i F).

IV Zaključak

I. Opšte napomene

1. Na početku napominjem da postoji izvjesna pomutnja u pogledu toga ko je nadležan za rješavanje po Zahtjevu. U Zahtjevu se kaže da se on "podnosi predsjedniku Međunarodnog suda".¹ Međutim, kaže se i da "odbrana s poštovanjem traži da predsjedavajući sudija Pretresnog vijeća I izda nalog [...]".² U ovoj situaciji, smatram da vi, kao predsjednik Međunarodnog suda, rješavate po svim zahtjevima za pravne lijekove i da niti Vijeće niti ja, kao predsjedavajući sudija Pretresnog vijeća I, nismo nadležni za rješavanje bilo kakvih zahtjeva, uključujući i zahtjeve za odgodu postupka i prekid suđenja.

2. Što se tiče izbora trenutka za podnošenje Zahtjeva, napominjem da je predmet *Mladić* Pretresnom vijeću I dodijeljen 1. juna 2011. godine.³ Tokom nekoliko sedmica poslije toga, pomno sam razmotrio svoj položaj s obzirom na pravilo 15 Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Pravilnik), s ciljem da utvrdim da li bi trebalo da se povučem iz predmeta. Nakon što sam posebno pažljivo razmotrio svoju raniju ulogu predsjedavajućeg sudije u predmetima *Galić* i *Krajišnik*, nisam našao nikakav razlog da se povučem.

¹ Zahtjev, par. 1.

² Zahtjev, Dio V, Traženi pravni lijek. (naglasak dodan)

³ *Tužilac protiv Mladića*, predmet br. IT-09-92-I, "Nalog kojim se raspoređuju sudije u predmet pred pretresnim vijećem", 27. maj 2011., str. 3.

3. Mnogi od osnova iznijetih u Zahtjevu odnose se na pitanja kojih je odbrana svjesna već prilično dugo, ali ih je pokrenula tek sada, nekoliko dana prije početka suđenja. Pravilo 15(B) Pravidnika ne bavi se time kada strana u postupku treba da podnese zahtjev za izuzeće s obzirom na trenutak kada je prvi put postala svjesna neke od navodnih činjenica koje ukazuju na pristrasnost. Međutim, u kontekstu jednog zahtjeva za izuzeće, na to se pitanje ukratko osvrnuo sudija Liu i, iznijevši sljedeći stav: "Premda ni Statut ni Pravidnik ne određuju nikakve rokove za podnošenje podnesaka tokom suđenja, obje strane zasigurno imaju opću obavezu da djeluju brzo kako bi se osiguralo da suđenje optuženom bude ekspeditivno."⁴ Nadalje, načelo pravovremenosti izraženo je u pravilnicima o postupku i dokazima kako Međunarodnog krivičnog suda (dalje u tekstu: MKS), tako i Vanrednih vijeća sudova u Kambodži (dalje u tekstu: Vanredna vijeća), koji propisuju da se zahtjev za izuzeće mora podnijeti "odmah čim" strana postane svjesna osnova na kojima temelji zahtjev.⁵

4. Pravosudni sistem više država, uključujući Kanadu,⁶ Švajcarsku,⁷ Njemačku⁸ i Austriju⁹, takođe predviđa "pravovremeno" podnošenje zahtjeva za izuzeće. Pored toga, u Sjedinjenim Američkim Državama, taj uslov ugrađen je i u federalno zakonodavstvo¹⁰ i razrađen je u sudskoj praksi federalnih kotarskih sudova.¹¹ Uslov pravovremenosti artikulisan je kao obaveza da se zahtjev za izuzeće podnese "što je moguće ranije nakon sticanja saznanja o činjenicama koje dokazuju osnovanost takvog navoda".¹² Nadalje, izražen je i stav da se "[n]ajeklatantnijim zakašnjenjem – što je najbliže nepravovremenosti *per se* – može smatrati situacija kad strana u postupku već zna za činjenice koje navodno pokazuju dojam neprimjerenog postupanja, ali čeka da sudije donesu kakvu, po nju nepovoljnu odluku i tek onda pokreće pitanje izuzeća".¹³

5. Želim da iznesem još jednu opštu napomenu. Odbrana u Zahtjevu pominje više odluka, naloga i radnji koje sam, kako se navodi, donio i preduzeo ja lično.¹⁴ Kako se vidi u spisu, sve o čemu je tu riječ radilo je Vijeće u punom sastavu. Što se tiče pisanih odluka, naloga i drugih akata, praksa je Međunarodnog suda da ih u ime Vijeća potpisuje samo

⁴ *Tužilac protiv Galića*, predmet br. IT-98-29, "Odluka po zahtjevu odbrane za povlačenje sudije Orića", 3. februara 2003., par. 11.

⁵ V. pravilo 34(2) Pravidnika o postupku i dokazima MKS-a, U.N. Doc. PCNICC/2000/1Add.1 (2000), koje predviđa da se "zahtjev za izuzeće mora [...] podnijeti u pismenom obliku, čim postoji saznanje o osnovima na kojima je utemeljen"; interno pravilo 34(3) Internog pravilnika Vanrednih vijeća (Rev. 8) (3. avgust 2011.) (koje predviđa sljedeće: "Zahtjev se mora podnijeti čim strana u postupku stekne saznanja o relevantnim osnovima"). V. takođe predmet *Co-Prosecutors v. Ieng Sary*, 002/19-09-2007/ECCC/TC, "Odluka po Zahtjevu Ienga Saryja za izuzeće sudije Nila Nonna i drugim zahtjevima s tim u vezi", 28. januar 2011., par. 2.

⁶ Predmet *R. v. Curragh Inc.*, [1977.] 1 S.C.R. 537 (u kojem je prihvaćeno da, "s ciljem očuvanja integriteta i autoriteta Suda, takvi navodi moraju se, u pravilu, iznijeti čim postane objektivno moguće da se to učini").

⁷ V. Zakon o krivičnom postupku Švajcarske od 5. oktobra 2007. (dalje u tekstu: Zakon o krivičnom postupku, ZKP), čl. 58, izuzeće na zahtjev jedne od strana u postupku (koji predviđa sljedeće: "Kada ima namjeru da zatraži izuzeće osobe koja vrši neku dužnost u krivičnosudskom organu, **strana u postupku zahtjev u tom smislu mora organu koji upravlja postupkom podnijeti bez odgađanja**, čim stekne saznanja o osnovu za izuzeće") (naglasak dodan).

⁸ V. Zakon o krivičnom postupku Njemačke (Strafprozeßordnung - StPO), čl. 25.

⁹ V. Zakon o krivičnom postupku Austrije (Strafprozeßordnung, 1975. – StPO), čl. 73.

¹⁰ U.S.C. čl. 144, "Pristrasnost ili predrasude sudije". Relevani dio Zakona predviđa da "[k]ad god strana u bilo kojem postupku koji se vodi pred okružnim sudom **pravovremeno** sačini i podnese *affidavit* kojim tvrdi da je sudija koji postupuje u dotičnom predmetu lično pristrasan ili da ima predrasude, bilo protiv te strane bilo u korist suprotne strane u postupku [...]" (naglasak dodan).

¹¹ V. npr. predmet *Polizzi v. United States*, 926 F.2d 1311, 1321 (2. sudski kotar, 1991.). U predmetu *Polizzi*, Sud je podsjetio na uslov pravovremenog podnošenja na osnovu tumačenja čl. 455 U.S.C., mada se taj uslov u tom članu izričito ne pominje. *Ibid.* Član 455 istog Zakona, "Izuzeće sudija", primjenjuje se na "sudije svih nivoa u Sjedinjenim Američkim Državama". V. takođe predmet *Preston v. United States*, 923 F.2d 731, 733 (9. sudski kotar, 1991.) (tražila se "razumna brzina podnošenja nakon što je bio utvrđen osnov za takav zahtjev"); predmet *United States v. Stenzel*, 49 F.3d 658, 661 (10. sudski kotar, 1995.) (utvrđeno je da, "[zbog] toga" što optuženi nije na vrijeme podnio prigovor, pitanje izuzeća nije prihvaćeno kao žalbeni osnov").

¹² Predmet *Apple v. Jewish Hosp. and Medical Center*, 829 F.2d 326, 333 (2. sudski kotar, 1987.).

¹³ Predmet *United States v. Vadner*, 160 F.3d 263, 264 (5. sudski kotar, 1998.).

¹⁴ V. posebno osnove H, I, J, M i N u Zahtjevu.

predsjedavajući sudija. Međutim, te odluke, nalozi i akti rezultat su vijećanja i odluka Vijeća u cjelini, što je izraženo i u tekstu svih tih odluka i naloga. Što se tiče usmenih odluka donošenih na statusnim konferencijama kojima nisu prisustvovali svi članovi Vijeća, sve su one rezultat vijećanja i usvojene su od strane cijelog Vijeća. U više prilika sam to jasno davao na znanje i stranama u postupku i javnosti na samom početku svake statusne konferencije, sljedećim riječima:

Obavještavam strane u postupku da je, iako sam ovdje prisutan samo ja, o svakoj smjernici odnosno o svakoj odluci koja će biti objavljena vijećalo i usvojilo je cijelo Vijeće.¹⁵

Kad bi se dogodilo da strane u postupku na statusnim konferencijama pokrenu neko pitanje po kojem je bilo potrebno donijeti odluku, ta sam pitanja u pravilu ostavljao neriješenim dok Vijeće ne bude u mogućnosti vijećati i o njima donijeti odluku.¹⁶

6. Što se tiče ove posljednje napomene, takođe napominjem da se više navedenih osnova za izuzeće odnosi na moju navodnu pristrasnost koja se zasniva na ishodu odluka Vijeća. Međunarodni sud je već razmatrao pitanje da li odluka nepovoljna za stranu u postupku može biti dokaz pristrasnosti suda. Shodno režimu uspostavljenom ranijom verzijom pravila 15(B), Kolegij je zauzeo stav da, premda "ne bi sasvim isključio mogućnost da bi odluke donesene od strane sudije ili samog Vijeća mogle biti dovoljne da demonstriraju stvarnu pristrasnost, to bi moglo doći u obzir samo u zaista vanrednim situacijama".¹⁷ Uslov za to jeste da strana koja podnosi zahtjev mora dokazati da "odluke jesu, ili da bi objektivno mogle biti doživljene kao rezultat predisponiranosti prema podnosiocu zahtjeva, a ne kao odluke istinski proizašle iz primjene prava (za koje ne postoji samo jedan mogući način tumačenja) ili iz ocjene relevantnih činjenica".¹⁸ Tako visok standard dokazivanja u skladu je s praksom drugih međunarodnih sudova i domaćih državnih sudova.¹⁹ Vanredna vijeća su jedan razlog za tako visok standard formulisala tako da, kad na nezadovoljavajuće odluke "odbrana uloži prigovor, primjereni pravni lijek prije je žalba nego izuzeće, zbog toga što bi u protivnom svi sudije mogli podlijegati izuzeću svaki put kad donesu odluku nepovoljnu za stranu u postupku".²⁰

7. Ovim se otvara još jedno, s ovim povezano pitanje. Napominjem da su sve odluke na koje se upućuje u Zahtjevu donijete bez prilaganja suprotnih ili izdvojenih mišljenja. U tom pogledu, svaka pristrasnost pripisana meni i zasnovana samo na tim odlukama, jednako se tako može pripisati i drugoj dvojici sudija u Vijeću. Iako se u Zahtjevu deklarativno iznose osnovi koji pokazuju moju navodnu ličnu pristrasnost, rezultat je zapravo prigovor na pristrasnost cijelog Vijeća. Važno je da se napomene da utvrđivanje lične pristrasnosti na tim osnovima nužno implicira mogućnost da se isto utvrdi za sve predsjedavajuće sudije i njihova vijeća na Međunarodnom sudu.

¹⁵ V. T. 57, 75, 96-97, 126, 151, 185, 216.

¹⁶ V. npr. T. 69, 82, 197, 218-219.

¹⁷ *Tužilac protiv Blagojevića*, predmet br. IT-02-60, "Odluka po zahtjevu Blagojevića na osnovu pravila 15(B)", 19. mart 2003. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Blagojević*), par. 14.

¹⁸ *Tužilac protiv Karemere i drugih*, predmet br. ICTR-98-44, "Odluka po Karemerinom zahtjevu za izuzeće sudija [Kolegij]", 17. maj 2004., par. 13; v. takođe *Tužilac protiv Ntahobaija*, predmet br. ICTR-97-21, "Odluka po zahtjevu za izuzeće sudija", 7. mart 2006., par. 12.

¹⁹ V. predmet *Co-Prosecutor v. Nuon Chea et al.*, predmet br. 002/19-09-2007/ECCC/TC, "Odluka po molbi za izuzeće sudije Silvije Cartwright", 9. mart 2012. (dalje u tekstu: Odluka u vezi sa sudijom Cartwright), (u kojoj se kaže da "čak ni odluke sudije nepovoljne za stranu u postupku same po sebi ne upućuju na stvarnu pristrasnost, tako da se na njima ne može zasnovati zahtjev u vezi s pristranošću ili favorizovanjem strane u postupku" i "samo veoma rijetko mogu se smatrati dokazom favorizma ili antagonizma koji se mora predočiti".)

²⁰ Odluka u vezi sa sudijom Cartwright, par. 18.

8. Najzad, napominjem da se u Zahtjevu pominje moje "lično osoblje" i "osoblje [sudije Oriea]".²¹ Jasno je da ja nemam nikakvo lično osoblje. Pravno osoblje koje radi na ovom predmetu u službi je cijelog Vijeća.

II. Mjerodavno pravo

9. Pravilo 15(A) Pravilnika predviđa sljedeće:

Sudija koji ima lični interes u predmetu ili koji s tim predmetom ima ili je imao ikakve veze koja bi mogla uticati na njegovu nepristrasnost ne smije da učestvuje u prvostepenom ili žalbenom postupku u tom predmetu. On će se u takvom slučaju povući, a predsjednik će za taj predmet imenovati drugog sudiju.

10. Pravilom 15(B) utvrđen je postupak donošenja odluke o izuzeću:

(i) Svaka od strana može zatražiti od predsjedavajućeg sudije nekog vijeća da se sudija tog vijeća izuzme i povuče iz prvostepenog ili žalbenog postupka iz gore navedenih razloga. Predsjedavajući sudija će obaviti razgovor sa sudijom čije se izuzeće traži i o tome izvijestiti predsjednika.

(ii) Nakon izvještaja predsjedavajućeg sudije, predsjednik će, ukoliko je potrebno, imenovati tročlanu komisiju sačinjenu od sudija iz drugih vijeća koja će ga izvijestiti o svojoj odluci o utemeljenosti zahtjeva. Ukoliko je donesena odluka da se zahtjev podrži, predsjednik imenuje drugog sudiju umjesto sudije o kome je riječ.

(iii) Odluka tročlane sudijske komisije ne podliježe interlokutornoj žalbi.

(iv) Ukoliko je sudija čije se izuzeće traži predsjednik Međunarodnog suda, dužnost predsjednika u skladu s ovim stavom preuzima potpredsjednik ili, ukoliko on ili ona nije u mogućnosti da rješava po zahtjevu, najstariji stalni sudija po prvenstvu koji je u mogućnosti da to učini.

11. Prema stavu Žalbenog vijeća Međunarodnog suda, na sudije se primjenjuje presumpcija nepristrasnosti.²² Kao takvi, sudije imaju dužnost da postupaju u svakom predmetu iz kojeg nisu obavezni da se povuku.²³ Kako bi se ta presumpcija nepristrasnosti pobila, potrebno je da se zadovolji visoki prag dokazivanja: "izuzeće se primjenjuje jedino ako se pokaže da postoji razumna bojazan od pristrasnosti zbog predrasuda sudije i to je potrebno 'čvrsto dokazati'".²⁴ Shodno sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (dalje u tekstu: ESLJP), Žalbeno vijeće je zaključilo da "sudija ne samo da mora biti subjektivno nepristran, nego da u datim okolnostima ne smije postojati ništa što bi moglo objektivno stvoriti dojam pristrasnosti".²⁵ Pitanja potencijalne pristrasnosti treba da se razmatraju u kontekstu presumpcije nepristrasnosti sudija, potvrđene zakletvom koju sudije polažu u trenutku kad preuzimaju dužnost.²⁶

12. Na tom osnovu, Žalbeno vijeće je, prilikom primjenjivanja uslova nepristrasnosti, u obzir uzimalo sljedeća načela: (1) sudija nije nepristrasan onda kada se dokaže da postoji stvarna pristrasnost; (2) neprihvatljiv dojam pristrasnosti postoji:

²¹ V. Zahtjev, par. 11, 103.

²² *Tužilac protiv Furundžije*, Žalbeno vijeće, predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. jul 2000. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*), par. 196. V. npr. *Tužilac protiv Kordića i drugih*, predmet br. IT-95-14/2-PT, Odluka Kolegija, 4. maj 1998., str. 2.

²³ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 196. V. predmet *President of the Republic of South Africa and Others v. South African Rugby Football Union and Others, Judgement on Recusal Application*, 1999. (7) BCLR 725 (CC), 3. jun 1999., par. 48.

²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 197.

²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189.

²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 197.

- (a) ako je sudija strana u postupku, ako ima financijski ili imovinski interes u ishodu predmeta ili ako će odluka sudije dovesti do unapređenja nekog pothvata u kojem sudija učestvuje zajedno sa jednom od stranaka. U tim okolnostima sudija se automatski izuzima; ili
- (b) ako bi okolnosti kod razumnog i valjano informiranog posmatrača²⁷ izazvale razumnu bojazan od pristranosti.²⁸

III. Osnovi

Osnov A

13. Odbrana ističe, kako ona to naziva, "izvjesne nepravilnosti" u načinu na koji sam vodio prvo i daljnja stupanja optuženog pred sud. Prilikom prvog stupanja pred sud 3. juna 2011. pitao sam optuženog da li želi da mu se optužnica pročita u cijelosti.²⁹ Shodno pravilu 62(A)(ii), vijeće "će [...] pročitati ili naložiti da se optuženom pročita optužnica na jeziku koji razumije i uvjeriti se da je optuženi razumio optužnicu",³⁰ ali u praksi se prihvata da to nije nužno ako se optuženi odreče tog prava. Gospodin Ratko Mladić (dalje u tekstu: optuženi) odgovorio je: "Ne želim da mi se čita optužnica, ni u jednom slovu, ni u jednoj rečenici."³¹ Umjesto toga nastavio sam sjednicu čitanjem sažetka optužnice, u interesu optuženog i javnosti. Takav način postupanja, kao i tekst samog sažetka, razmotrilo je i s njim se složilo cijelo Vijeće, čiji su svi članovi prisustvovali prvom stupanju pred sud.³²

14. Ni Statut Međunarodnog suda (dalje u tekstu: Statut) ni njegov Pravilnik ne sadrže nikakve odredbe koje uvode pravo optuženog da mu ne budu pročitane optužbe protiv njega. Po svemu sudeći, odbrana tvrdi da postoji "redovna i prihvaćena procedura za prvo stupanje pred sud" koja se prakticira "u svim drugim predmetima", odnosno, ako se optuženi odreče prava da mu bude pročitana optužnica, nadležno pretpretresno vijeće prihvata to odricanje i u tom slučaju ne čita se ni sažetak optužnice.³³ U tom smislu, kao na primjer te "redovne i prihvaćene procedure", odbrana upućuje na prvo stupanje pred sud Gorana Hadžića. Nisam analizirao sva prva stupanja pred MKSJ, ali ipak sumnjam da je to što odbrana opisuje "redovna i prihvaćena" procedura i ne prakticira se u svim predmetima. U tom pogledu, skrećem vam pažnju na prvo stupanje pred sud Ramusha Haradinaja (kojom prilikom je sudija uprkos odricanju optuženog pročitao sažetak), Ante Gotovine (kojom prilikom je sudija pročitao sažetak i odredio da se, uprkos odricanju optuženog, optužnica pročita i u cijelosti) i Radovana Karadžića (kojom prilikom je pročitao sažetak, uprkos odricanju optuženog).

²⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 190. "[R]azumna osoba mora biti informirana osoba, kojoj su poznate sve relevantne okolnosti, uključujući tradicije moralnog integriteta i nepristranosti koje su implicitni dio sistema, a takođe mora biti svjesna činjenice da je nepristranost jedna od dužnosti na koju se sudije zaklinju."

²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189. Što se tiče dojma pristranosti, test za njegovo utvrđivanje jeste "da li bi reakcija hipotetičnog neutralnog posmatrača (s poznavanjem okolnosti dovoljnim za donošenje razumnog suda) bila da sudija [o kojem je riječ] ne bi mogao na nepristrasan način i bez predubjeđenja prosuđivati o pitanjima koja se u predmetu pojavljuju". *Tužilac protiv Delalića i drugih*, Žalbeno vijeće, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001., par. 683. V. takođe *Tužilac protiv Brđanina i Talića*, predmet br. IT-99-36-T, "Odluka po zajedničkom zahtjevu za izuzeće", 3. maj 2002., par. 26. Što se tiče uslova da dojam pristranosti mora biti razuman, v. *Tužilac protiv Delalića i drugih*, Žalbeno vijeće, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001., par. 697. Što se tiče sudske prakse Međunarodnog suda za Ruandu, v. *Tužilac protiv Jean-Paula Akayesu*, Žalbeno vijeće, predmet br. ICTR-96-4-A, Presuda, 1. jun 2001., par. 91; *Tužilac protiv Karemere, Rwakumbe, Ngirumpatsea, Nzirorere*, Kolegij, "Odluka po Nzirorerinom zahtjevu za izuzeće pretresnih sudija", 17. maj 2004., par. 8-11.

²⁹ T. 11.

³⁰ Pravilo 62(A)(ii) Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda. (naglasak dodan)

³¹ T. 11.

³² V. T. 1.

³³ V. Zahtjev, par. 25, 27, 29.

15. U paragrafu 26 Zahtjeva, odbrana navodi da je optužnica pročitana prilikom ponovnog stupanja pred sud 4. jula 2011. godine. Međutim, optužnica tom prilikom nije bila čitana, niti se raspravljalo o tome da li ona treba da se čita ili ne. Prilikom ponovnog stupanja pred sud, pred cijelim Vijećem i uprkos prekidanju, pročitao sam samo optužbe protiv optuženog kako bi on mogao da se po njima izjasni.³⁴

16. U paragrafu 30 Zahtjeva, odbrana pominje jedan trenutak kad sam se, kako se navodi, pogrešno izrazio i optuženog nazvao "gospodinom Tadićem". Nisam mogao provjeriti da li sam napravio upravo takvu grešku kakvu navodi odbrana. No čak i da jesam, to bih smatrao pukom omaškom koja ne otkriva ništa što razumno može da se doživi kao dojam pristrasnosti.

17. Sve u svemu, smatram da ovaj osnov sadrži izvjesne činjenične netačnosti. Međutim, čak i kad bih prikaz odbrane prihvatio kao činjenično tačan, smatram da se radnje koje je preduzelo Vijeće ne mogu razumno doživjeti kao dojam moje pristrasnosti.

Osnovi B-C

18. Pod osnovima B i C, odbrana obrazlaže da imam "lični interes da se zadrže zaključci" iz presuda u predmetima *Galić* i *Krajišnik*.³⁵ U vezi s tim prvo ću izložiti sudsku praksu, a zatim ću prokomentarisati sadržaj argumentacije odbrane.

1. Sudska praksa (MKSJ, ESLJP i sudska praksa država)

19. Postoji više odluka MKSJ-a i MKSR-a u kojima se razmatra situacija kad isti sudija postupa u dva zasebna predmeta koji se odnose na iste ili slične činjenice. U tim predmetima, optuženi su se pozivali na dojam pristrasnosti jer su sudije, zbog toga što su već postupali u srodnom predmetu, čuli navode protiv optuženih, imali pred sobom dokaze relevantne za teze protiv optuženih, ili su već donosili ocjenu o vjerodostojnosti tih dokaza.

20. Žalbeno vijeće MKSR-a je u predmetu *Nahimana* utvrdilo da su sudije tog međunarodnog suda ponekad radile na nekoliko suđenja koja su, po samoj svojoj prirodi, obuhvatala teme koje se preklapaju. U nedostatku suprotnih dokaza, Žalbeno vijeće je postupalo s pretpostavkom da će sudije, po osnovu svoje stručnosti i iskustva, pravično suditi o pitanjima kojima se bave, oslanjajući se isključivo i samo na dokaze izvedene u tekućem predmetu. Žalbeno vijeće je podržalo stav Kolegija MKSJ-a u predmetu *Kordić i Čerkez* da se ne "izuz[ima] sud[ija] ukoliko se pred njim vode dva ili više krivičnih postupaka koji se temelje na istom slijedu događaja, pri čemu sudac biva izložen dokaznom materijalu koji se u oba predmeta odnosi na te događaje".³⁶

21. U [REDIGOVANO], predsjednik je odbio zahtjev optuženih za izuzeće [REDIGOVANO] u postupku po žalbi na osuđujuću presudu, zasnovan na tome da je on bio predsjedavajući sudija u dva ranija predmeta: [REDIGOVANO]. Optuženi je tvrdio da je [REDIGOVANO] bio ključni svjedok tužilaštva u predmetu protiv optuženoga i da je

³⁴ V. T. 44-50.

³⁵ *Tužilac protiv Galića*, predmet br. IT-98-29, Presuda i mišljenje, 5. decembar 2003. (dalje u tekstu: Presuda u predmetu *Galić*); *Tužilac protiv Krajišnika*, predmet br. IT-00-39, Presuda, 27. septembar 2006. (dalje u tekstu: Presuda u predmetu *Krajišnik*).

³⁶ *Tužilac protiv Nahimane, Barazagwize, Ngezea*, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 27. novembar 2008. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*), par. 78. Kolegij MKSJ-a utvrdio je da se dva sudije u predmetu *Kordić i Čerkez*, koji su svojedobno saslušavali slične svjedoke i razmatrali slične dokaze u predmetu *Blaškić*, ne moraju izuzeti iz predmeta *Kordić i Čerkez*. V. *Tužitelj protiv Kordića i Čerkeza*, predmet br. IT-95-14-T, Odluka Kolegija, 5. maj 1998., predmet br. . IT-95-14/2-PT, "Odluka po zahtjevu optuženih za izuzeće sudaca Jordae i Riada", 21. maj 1998. (dalje u tekstu zajedno: odluke u predmetu *Kordić i Čerkez*).

[REDIGOVANO] već učestvovao u odlučivanju o vjerodostojnosti tog svjedoka. Dakle, optuženi je tvrdio da je pozitivna ocjena vjerodostojnosti [REDIGOVANO] koju je dao taj sudija, i to upravo u vezi s istim činjenicama o kojima je on svjedočio na suđenju i koja je dovela do toga da optuženi uloži žalbu, pružila dojam pristrasnosti dovoljan za izuzeće. Međutim, predsjednik je ocijenio da se "presumpcija nepristrasnosti sudije prilikom razmatranja dokaza iz ranijih postupaka primjenjuje [...] bez obzira na to da li je dotični sudija prethodno iznio pozitivne ili negativne procjene pouzdanosti tih dokaza", tako da činjenica da je sudija "ranije saslušao iskaz nekog svjedoka o istim činjenicama koje su predmet spora u dotičnom žalbenom postupku" i "iznio procjenu pouzdanosti tog iskaza" nije sama za sebe dovoljan osnov za traženje izuzeća.³⁷

22. Odluke Međunarodnog suda redovito upućuju na profesionalnu sposobnost sudija da prilikom izricanja presude iz svoje svijesti eliminišu sve dokaze osim onih koji su predloženi na suđenju u kojem postupaju. Na primjer, u predmetu *Kupreškić i drugi*, Pretresno vijeće je presudilo da se ni na jedan dokaz izveden u predmetu *Furundžija* neće gledati kao na dokaz u predmetu *Kupreškić i drugi*,

[i]majući u vidu da je Raspravno vijeće sastavljeno od profesionalnih sudaca u stanju zanemariti svaki dokaz u vezi Ante Furundžije koji se nudi u predmetu *Tužitelj protiv Kupreškića i drugih* (IT-95-16-T) kad članovi ovog Raspravnog vijeća vode suđenje u predmetu *Tužitelj protiv Furundžije*.³⁸

23. Na istu sposobnost sudija upućuje se i u predmetu *Galić*:

Obrazovanje i profesionalno iskustvo sudija usađuju u njima sposobnost da prilikom donošenja presude iz svoje svijesti izbace sve dokaze osim onih koji su izvedeni na suđenju. Sudije koje presuđuju o činjenicama često mogu biti izložene informacijama o predmetima putem medija, ili, u nekim slučajevima, putem povezanih krivičnih postupaka. Kolegij ipak nije mišljenja da sudije treba izuzeti samo zbog te izloženosti informacijama. [...] Pored toga, potreba da se da obrazloženje presude u kojem će se objasniti osnove za nalaze Vijeća znači da sudije na ovom Sudu [...] moraju da se u donošenju svojih zaključaka ograniče na dokaze iz sudskog spisa.³⁹

24. U predmetu *Krajišnik*, predsjedavajući sudija je smatrao da se pretpostavlja da razumni posmatrač zna da je Međunarodni sud osnovan u svrhu rješavanja više predmeta u vezi s istim opštim sukobom, tj. kršenjima humanitarnog prava počinjenim na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine. Sudije Međunarodnog suda stoga će se često suočavati s usmenim i materijalnim dokazima koji se odnose na iste činjenice koje, budući da se radi o visokokvalifikovanim profesionalnim sudijama, neće uticati na njihovu nepristrasnost.⁴⁰

25. U predmetu *Šešelj*, optuženi je svoj zahtjev za izuzeće predsjedavajućeg sudije zasnovao na učestvovanju sudije u predmetu *Babić*, u kojem je Šešelj u optužnici imenovan kao učesnik UZP-a. Predsjednik je riješio da ne formira komisiju koja će izraditi izvještaj zato što se nije uvjerio da je učestvovanje predsjedavajućeg sudije u drugim predmetima – koji su mogli da sadrže činjenice relevantne za navode protiv Šešelja u predmetu protiv njega – dokaz stvarne ili implicitne pristrasnosti, zauzevši sljedeći stav:

Reklo bi se da Šešelj u potpunosti potcenjuje integritet sudijske dužnosti i profesionalizam onih koji je obavljaju. Od sudija se očekuje da budu u stanju da zaborave na navode iz

³⁷ [REDIGOVANO]

³⁸ *Tužitelj protiv Kupreškića*, IT-95-16-T, "Nalog po hitnom zahtjevu za ograničenje istrage tužitelja o Anti Furundžiji", 26. avgust 1998.

³⁹ *Tužilac protiv Galića*, predmet br. IT-98-29-T, "Odluka po Galićevom zahtjevu u skladu sa pravilom 15(B)", 28. mart 2003. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Galić*), par. 16.

⁴⁰ *Tužilac protiv Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-PT, "Odluka po zahtjevu odbrane za izuzeće jednog sudije sa suđenja", 22. januar 2003. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s povlačenjem u predmetu *Krajišnik*), par. 15, 17.

drugih predmeta koji bi mogli da imaju štetne posledice po optuženog u čijem predmetu postupaju i da u tom predmetu presuđuju isključivo na osnovu predočenih dokaza.⁴¹

26. U vezi s istom problematikom postoji i sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava. Član 6(1) Evropske konvencije o ljudskim pravima (dalje u tekstu: Konvencija) predviđa da, tokom odlučivanja o [...] krivičnoj optužbi, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu [...] pred nezavisnim i nepristrasnim sudom obrazovanim na osnovu zakona. U tom kontekstu nepristrasnost znači odsustvo predrasuda ili pristrasnosti.⁴²

27. ESLJP se dosljedno drži stava da se nepristrasnost iz člana 6(1) Konvencije utvrđuje, prvo, subjektivnom provjerom, tj. na osnovu ličnih uvjerenja, interesa ili ponašanja pojedinog sudije u konkretnom predmetu i, drugo, objektivnom provjerom, tj. utvrđivanjem da li je sudija ponudio garancije dovoljne da se isključi legitimna sumnja u tom pogledu.⁴³ Objektivnom provjerom

mora da se utvrdi da li, bez obzira na ponašanje sudije, postoje provjerljive činjenice koje mogu biti osnov za sumnju u njegovu nepristrasnost. U tom pogledu od izvjesne važnosti mogu da budu čak i dojmovi. Najvažnije o čemu pritom treba da se vodi računa jeste to da sudovi u demokratskom duštvu moraju uživati povjerenje javnosti. To podrazumijeva, prilikom odlučivanja da li u konkretnom slučaju postoji legitiman razlog za bojazan da određeni sudija nije nepristrasan, da je stav optuženog važan, ali ne i presudan. Presudan je odgovor na pitanje može li se ta bojazan objektivno opravdati.⁴⁴

28. ESLJP se posebno bavio pitanjem izuzeća u slučaju kad je isti sudija postupao u odvojenim predmetima u kojima se sudilo sapočiniocima. U predmetu *Poppe protiv Nizozemske* (dalje u tekstu: predmet *Poppe*), podnosilac žalbe je u Nizozemskoj bio optužen kao sapočinilac u grupi od osam osoba optuženih za krivična djela u vezi s drogama, kao i za učešće u zločinačkoj organizaciji.⁴⁵ Poppe je proglašen krivim i osuđen na tri godine zatvora. Žalio se ESLJP-u, tvrdeći da je prekršen član 6(1) Konvencije, odnosno na osnovu toga da dva sudije iz prvostepenog vijeća koji su postupali u njegovom predmetu ne ispunjavaju uslov nepristrasnosti jer su, prije nego što su raspoređeni na njegov predmet, donosili presude u postupcima koji su se odnosili na više osoba koje su bile saoptužene zajedno s Poppeom, i jer je u tim presudama je zaključeno da je Poppe bio umiješan u ta krivična djela.⁴⁶

29. ESLJP je generalno ocijenio da u radu krivičnih sudova često učestvuju sudije koji vode razna suđenja u kojima ima više saoptuženika, kao i da bi rad krivičnih sudova bio sasvim onemogućen kad bi nepristrasnost nekog sudije mogla biti dovedena u pitanje samo zbog te činjenice.⁴⁷ U predmetu *Poppe* ESLJP je primijenio objektivnu provjeru i zauzeo stav da

⁴¹ *Tužilac protiv Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, Predsjednik, "Odluka po zahtevu za izuzeće", 16. februar 2007., par. 25.

⁴² *Law of the European Convention on Human Rights*, Harris, O'Boyle and Warbrick, 2. izd., Oxford University Press, 2009. V. takođe ESLJP, *Warsicka v. Poland*, Judgement, 16. april 2007., Application No. 2065/03, par. 35.

⁴³ V. između ostalog ESLJP, *Indra v. Slovakia*, Judgement, 1. maj 2005., Application No. 46845/99, par. 49; ESLJP, *Warsicka v. Poland*, Judgement, 16. april 2007., Application No. 2065/03, par. 35; ESLJP, *Poppe v. The Netherlands*, Judgement, 24. mart 2009.; Application No. 32271/04, par. 22; ESLJP, *Fatullazev v. Azerbaijan*, Judgement, 4. oktobar 2009.; Application No. 40984/07, par. 136.

⁴⁴ V. pored ostalog ESLJP, *Ferrantelli and Santangelo v. Italy*, Judgement, 7. avgust 1996.; Application No. 19874/92, par. 58; ESLJP, *Indra v. Slovakia*, Judgement, 1. maj 2005., Application No. 46845/99, par. 49; ESLJP, *Warsicka v. Poland*, Judgement, 16. april 2007., Application No. 2065/03, par. 37; ESLJP, *Fatullazev v. Azerbaijan*, Judgement, 4. oktobar 2009.; Application No. 40984/07, par. 136.

⁴⁵ ESLJP, *Poppe v. The Netherlands*, Judgement, 24. mart 2009.; Application No. 32271/04 (dalje u tekstu: Presuda ESLJP-a u predmetu *Poppe*), par. 7.

⁴⁶ Presuda ESLJP-a u predmetu *Poppe*, par. 3, 19.

⁴⁷ Presuda ESLJP-a u predmetu *Poppe*, par. 23.

sama činjenica da je sudija već sudio po sličnim, ali ne međusobno povezanim optužbama u krivičnom predmetu, odnosno da je saoptuženim osobama već sudio u zasebnom krivičnom postupku, nije sama za sebe dovoljna da se u kasnijem predmetu dovede u sumnju nepristrasnost sudije. Međutim, drugo je pitanje da li ranije presude sadrže zaključke koji zapravo prejudiciraju pitanje krivice optuženog u tom kasnijem predmetu.⁴⁸

30. Pored toga, isti sud je zauzeo stav da prilikom rješavanja "pitanja krivice" sud mora da uzme u obzir "da li umiješanost podnosioca žalbe zajedno s [ostalim sapočiniocima iz ranijih presuda] ispunjava sve kriterijume potrebne kako bi se krivično djelo smatralo ostvarenim i, ako to jeste slučaj, da li je podnosilac žalbe proglašen krivim van razumne sumnje za počinjenje dotičnog krivičnog djela, te da li su se tim pitanjem [...] bavili, riješavali ga, odnosno ocjene o njemu donosili sudije u prvostepenom postupku čiju nepristrasnost podnosilac zahtjeva sada želi da ospori".⁴⁹ ESLjP je stoga razmotrio presude koje je u vezi s Poppeovim saoptuženima donio nacionalni sud, kako bi utvrdio da li one sadrže bilo kakve zaključke koji stvarno prejudiciraju Poppeovu krivicu. Sud je zaključio da se u tim presudama sudije nisu bavile pitanjem da li je umiješanost podnosioca žalbe ispunjava sve relevantne kriterijume po kojima se krivično djelo može smatrati ostvarenim i da li je, u tom slučaju, podnosilac žalbe kriv van razumne sumnje.⁵⁰ ESLjP je zbog toga zaključio da bojazan podnosioca žalbe u pogledu pristranosti dva sudije nije objektivno opravdana.⁵¹

31. U predmetu *Miminošvili protiv Rusije*, ESLjP je potvrdio standard postavljen u predmetu *Poppe*.⁵² Sud je utvrdio da ranija presuda ne sadrži zaključke koji stvarno prejudiciraju pitanje krivice podnosioca žalbe u kasnijim sudskim postupcima i zaključio da nije bilo kršenja člana 6(1) Konvencije.⁵³ Prilikom donošenja tog zaključka, sud je uzeo u obzir i to da je profesionalni sudija *a priori* bolje pripremljen da zanemari svoje iskustvo iz ranijih postupaka (u poređenju s sudijom laikom odnosno porotnikom), što govori u prilog njihovoj sposobnosti da nepristrasno razmatraju predmet.⁵⁴

32. Što se tiče domaće sudske prakse država, zanimljiv je primjer Njemačke. Njemački sudovi u pravilu ne utvrđuju pristrasnost sudije na osnovu njegovog učestvovanja u krivičnom ili parničnom postupku koji se odnosi na iste činjenice kao dotični predmet.⁵⁵ Ti sudovi ne utvrđuju pristrasnost sudije ni u predmetima u kojima se optuženom sudi za isto krivično djelo za koje je isti sudija već osudio sapočinioce u nekom ranijem sudskom postupku.⁵⁶ U tom pogledu, vrijedno je da se istakne dio jedne od tih odluka: radilo se o sudijama koje su već rješavale u predmetima koji su se odnosili na druge učesnike u istom slučaju korupcije. Iako su sudije u presudama izrečenim tim drugim učesnicima pominjale djela podnosilaca zahtjeva za izuzeće, to nije ocijenjeno kao dovoljna osnova da se ti sudije izuzmu iz predmeta protiv podnosilaca zahtjeva. Sud je utvrdio da te sudije nisu vezane opisom djela podnosilaca zahtjeva usvojenim u presudama drugim učesnicima, zbog toga što je uvijek moguće da se na osnovu razmatranja novih dokaza u postupku

⁴⁸ Presuda ESLjP-a u predmetu *Poppe*, par. 26.

⁴⁹ Presuda ESLjP-a u predmetu *Poppe*, par. 28.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ *Ibid.*

⁵² ESLjP, *Miminošvili v. Russia*, Judgement, 28. jun 2011., Application No. 20197/03 (dalje u tekstu: Presuda ESLjP-a u predmetu *Miminošvili*), par. 116, 118.

⁵³ Presuda ESLjP-a u predmetu *Miminošvili*, par. 118–119.

⁵⁴ Presuda ESLjP-a u predmetu *Miminošvili*, par. 120.

⁵⁵ BGHSt (Vrhovni krivični sud Njemačke), BGHSt 21, STR. 334, 341; *Goldammer's Archif für Strafrecht* (dalje u tekstu: GA) 1978., str. 243; *Monatsschrift für deutsches Recht* (dalje u tekstu: MDR) 1972., str. 387; OLG (Viši zemaljski sud), Düsseldorf, *Neue Juristische Wochenschrift* (dalje u tekstu: NJW) 1982., str. 2832; GA 1993., str. 461.

⁵⁶ BGH MDR 1974., str. 367; 206; *Neue Zeitschrift für Strafrecht* (NSZ) 1986., str. 206; BGHSt, *Strafverteidiger* (StV) 1987., str. 1; BGHSt, NJW 1996., str. 1355, 1357; BGHSt, NJW 1997., str. 3034, 3036; *Neue Zeitschrift für Strafrecht Rechtsprechungsreport* (dalje u tekstu: NSZ-RR) 2001., str. 129.

protiv podnosioca zaista utvrdi drugačije činjenično stanje.⁵⁷ ESLJP je obavio reviziju predmeta *Schwarzenberger protiv Njemačke* u kojem su dva sudije ranije već osudile saučesnika podnosioca žalbe za isto krivično djelo za koje je bio optužen i podnosilac žalbe.⁵⁸ Sud je utvrdio da su sudije sprovele novo razmatranje predmeta podnosioca zahtjeva i utvrdile da nije bilo kršenja člana 6(1) Konvencije.⁵⁹

2. Primjena sudske prakse na osnovu B i C

33. U presudama u predmetima *Krajišnik* i *Galić* optuženi se pominje na više mjesta, pri čemu se na mnogim od njih jednostavno daje pregled dokaza povezanih s njim. Shodno dosadašnjoj praksi Žalbenog vijeća iznijetoj gore u tekstu, neprihvatljiv dojam pristrasnosti postoji onda kada postoji mogućost da valjano informisan razumni posmatrač na osnovu okolnosti razumno može da stekne dojam pristrasnosti.⁶⁰ Međutim, Žalbeno vijeće je jasno izrazilo stav da sudija ne može da se izuzme iz jednog ili više krivičnih predmeta koji su proizašli iz istog niza događaja samo iz razloga što je u oba predmeta bio izložen dokazima u vezi s tim događajima.⁶¹ Naime, na osnovu njihovog obrazovanja i iskustva, može se postupati s pretpostavkom da će sudije pravično suditi o pitanjima koja su pred njima, oslanjajući se isključivo i jedino na dokaze izvedene u dotičnom predmetu.⁶² Shodno jednoj odluci predsjednika MKSJ-a, presumpcija nepristrasnosti primjenjuje se bez obzira na to da li je sudija u nekoj ranijoj prilici donio pozitivnu ili negativnu ocjenu vjerodostojnosti tih dokaza.⁶³ U skladu s tim, razmatranje, analiza i odmjeravanje težine dokaza u predmetima *Krajišnik* i *Galić* u vezi s događajima relevantnim za predmet *Mladić* samo po sebi i samo za sebe ne bi trebalo smatrati osnovom za neprihvatljivi dojam pristrasnosti. U predmetu *Galić* nema nikakvih drugih elemenata koji bi davali razloga za mogući dojam pristrasnosti.

34. Pored toga, Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik* zaključilo je da je optuženi od 12. maja 1992. bio član rukovodstva na Palama koje je bilo komponenta UZP-a čiji je cilj bilo nacionalno restrukturiranje teritorija pod kontrolom rukovodstva bosanskih Srba putem izгона bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, uključujući i činjenjem zločina protiv čovječnosti.⁶⁴ UZP je pored toga obuhvaćao i druge učesnike UZP-a za koji se tereti u predmetu *Mladić*.⁶⁵ Vijeće je utvrdilo i to da je granatiranje Sarajeva bilo "neselektivno i ogromnih razmjera", kao i da se "rukovodstvo bosanskih Srba [...] na sastanku s Mladićem nije usprotivilo njegovoj odluci da napadne Sarajevo artiljerijom".⁶⁶ Vijeće je napomenulo da je granatiranje Sarajeva bilo "tipičan primjer" toga kako je rukovodstvo bosanskih Srba prihvatilo i podsticalo ubijanje povezano s napadima kao dijelom UZP-a.⁶⁷

⁵⁷ NJW BGH 1997., str. 3034, 3036. Original na njemačkom glasi: "Auch die Schilderung des Tatgeschehens einschließlich der Handlung der erst später ihrerseits angeklagten Tatbeteiligten in den früheren Urteilen der abgelehnten Richter führt hier nicht zu einem anderen Beurteilungsergebnis. Es lag vielmehr in der Natur der Sache, daß die Tatschilderung an dieser Stelle bereits die dann noch nicht angeklagten Beteiligten einschließen mußte. Daraus folgt nicht, daß die Richter, die an diesen früheren Urteilen beteiligt waren, sich endgültig auf diese Schilderung festgelegt hatten. Die Einlassung der späteren Angeklagten oder die neue Beweisaufnahme konnten sie durchaus dazu bewegen, die Feststellungen in anderer Sache anders zu treffen; tatsächlich wurden die Angeklagten Z. und W. – entgegen der Verurteilungsprognose im Eröffnungsbeschluß – teilweise freigesprochen."

⁵⁸ ESLJP, *Schwarzenberger v. Germany*, Judgement, 10. avgust 2006., Application No. 75737/01 (dalje u tekstu: Presuda ESLJP-a u predmetu *Schwarzenberger*), par. 6–8, 12, 41.

⁵⁹ Presuda ESLJP-a u predmetu *Schwarzenberger*, par. 42–46.

⁶⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 189, komentarisana gore u tekstu.

⁶¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 78, komentarisana gore u tekstu.

⁶² *Ibid.*

⁶³ V. Odluka u predmetu *Popović*, komentarisana gore u tekstu

⁶⁴ Presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 1087–1090.

⁶⁵ Presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 1087.

⁶⁶ Presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 1108. V. takođe par. 1121.

⁶⁷ Presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 1108.

35. Specifične okolnosti svojstvene Međunarodnom sudu govore u prilog visokom standardu za ono što se može smatrati osnovom za "zaključke kojima se stvarno prejudicira pitanje krivice optuženog". U nacionalnim domaćim pravosudnim sistemima postoji širok raspon predmeta i velik broj sudija koji ih rješavaju. Za razliku od toga, Međunarodni sud je osnovan s ciljem da se bavi predmetima proisteklim iz specifičnog niza događaja i radi s manjim brojem sudija. Prenizak standard u ovom pogledu mogao bi dovesti do neodržive situacije na Međunarodnom sudu, posebno u ovako kasnoj fazi njegovog postojanja, zbog mnogo sudija koji su postupali u srodnim predmetima. Visoki standard bio bi i u skladu s praksom Međunarodnog suda koja, kako je već komentarisano, naglašava profesionalne sposobnosti sudija.

36. Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik* utvrdilo je da je, nakon odluke optuženog da Sarajevo napadne artiljerijom, uslijedio neselektivni napad na Sarajevo ogromnih razmjera. Međutim, taj zaključak donijet je u kontekstu razmatranja da li je ubistvo ušlo u okvir UZP-a, odnosno, ne radi se o zaključku o tome da li artiljerijski napad može smatrati Statutom predviđenim krivičnim djelom protivpravnog napada na civile i civilne objekte. Nadalje, u tehničkom smislu, taj zaključak ne bavi se time da li je upravo optuženi donio odluku ili imao namjeru da izvrši neselektivni napad na Sarajevo (nego samo time da je napad koji je uslijedio nakon njegove odluke bio neselektivan).

37. S obzirom na presudu u predmetu *Poppe*, smatram da zaključci iz predmeta *Krajišnik* ne predodređuju odgovor na pitanje da li Mladićevo ponašanje ispunjava sve relevantne kriterijume za neko krivično djelo iz Statuta, kao niti na pitanje da li je Mladić van razumne sumnje kriv za bilo koje od takvih krivičnih djela. Proučivši zaključke iz predmeta *Krajišnik*, moj je zaključak da oni ne prejudiciraju pitanje Mladićeve krivice.

38. Što se tiče paragrafa 38 i 46 Zahtjeva, osnov koji se u njima iznosi shvatam kao navod o sukobu interesa zbog mojeg učešća u presuđivanju o činjenicama u predmetima *Galić* i *Krajišnik*, koje je u predmetu *Mladić* Vijeće formalno primilo na znanje. Prvo, napominjem da odbrana nije podnijela zahtjev za izuzeće u trenutku kad je odgovarala na Zahtjev tužilaštva.⁶⁸ Drugo, odbrana nije iz tog razloga zatražila ponovno razmatranje odluke Vijeća, niti je, u trenutku kad je podnosila zahtjev da joj se odobri ulaganje žalbe, to definisala kao pitanje koje u žalbi želi da pokrene.⁶⁹ Nadalje, nije mi poznato nikakvo pravilo niti bilo kakva sudska praksa koja bi nalagala moje izuzeće iz tog razloga. Takođe, smatram da na ovaj osnov može da se primijeni opšteprimjenjivi stav da profesionalna sposobnost sudijama omogućuje da zanemare sve dokaze osim onih koji su predočeni u suđenju u kojem trenutno postupaju.

39. Što se tiče paragrafa 39, razmotriću istovremeno i osnov K, iznijet u paragrafima 88–93. U odjeljcima 39 i 89–92 Zahtjeva krivo su prikazane rasprave iz sudnice i sa sastanka u skladu s pravilom 65ter održanog 26. marta 2012. godine. Prvo – što postaje jasno nakon cjelovitog uvida u dijelove dotičnog transkripta, odnosno sve transkripte iz pretpretresne faze postupka u predmetu *Mladić* – uvijek je jasno da se radi o raspravama o mogućnosti postizanja sporazuma o činjenicama, odnosno o predloženim izvještajima vještaka, a predmetna tema uvijek je jasno najavljena prije svake rasprave. U takvoj situaciji, sve citirane stranice transkripta obuhvataju raspravu o činjenicama o kojima je

⁶⁸ V. "Odgovor Odbrane na 'Zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno' od 9. decembra 2012.", 1. februar 2012.

⁶⁹ V. "Zahtjev odbrane za dozvolu za ulaganje žalbe na 'Prvu odluku po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno'", 14. mart 2012.; v. takođe "Zahtjev odbrane za ulaganje replike u prilog zahtjevu odbrane za dozvolu za ulaganje žalbe na 'Prvu Prvu odluku po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno'", 5. april 2012. Zahtjev za odobravanje ulaganja replike u Dodatku A je sadržavao i samu repliku; v. "Zahtjev odbrane za dozvolu za ulaganje žalbe na 'Treću odluku po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno'", 20. april 2012.

postignut sporazum. O istom predloženom izvještaju vještaka raspravljalo se zasebno, u kontekstu pravila 94*bis*, u okviru opšte rasprave na temu izvještaja vještaka.⁷⁰

40. Uprkos sporu u vezi s kvalifikacijama predloženog vještaka tužilaštva, Richarda Philippsa, nisam isključio mogućnost da se strane slože u pogledu nekih činjeničnih pitanja sadržanih u tabelarnim prikazima priloženim uz izvještaj vještaka i pozvao sam ih da razmotre tu mogućnost. Ako je sadržaj tabelarnih prikaza koje je izradio vještak tačan odraz onog što obje strane smatraju istinom, u vezi s tim i samo tim činjenicama, osporavanje kvalifikacija vještaka od strane odbrane postalo bi irelevantno. Čini se da na statusnoj konferenciji održanoj 29. marta 2012. strane nisu ušle u pregovore o tom pitanju. Nakon što sam ponovo objasnio g. Lukiću što mi je bila namjera, on se složio s tim da g. Petrušić i g. McCloskey sjednu zajedno i pogledaju što bi se moglo napraviti. Rasprava je završila ovim riječima:⁷¹

SUDIJA ORIE: Onda predlažem da g. Petrušić i g. McCloskey sjednu zajedno, pogledaju tabelarni prikaz, zaborave na to ko ga je izradio, i pogledaju da li on tačno odražava ono što piše da odražava.

G. LUKIĆ: Hvala, časni sude.

SUDIJA ORIE: A onda da vide do koje mjere možete da se usaglasite. Možda se slažete u vezi sa 90 odsto, ali ne i u vezi s posljednjih 5 odsto ili se uopšte ne slažete. No zamolio sam vas da učinite upravo to u razgovorima s tužilaštvom. I, koliko shvatam, to ćete pokušati da učinite od sredine iduće sedmice nadalje.

G. LUKIĆ: Hvala, časni sude.

41. Podsticanje strana da ispitaju da li mogu suziti krug spornih pitanja i pomoć stranama da se usredotoče na njih, neke su od dužnosti pretpretresnog sudije koji radi po ovlaštenju i pod nadzorom Pretresnog vijeća, kako predviđa pravilo 65*ter*(B) i (H). Ne vidim kako iz toga može proisteći dojam pristrasnosti.

42. Što se tiče paragrafa 40 i 41 Zahtjeva, citiram relevantne dijelove transkripta:⁷²

G. LUKIĆ: [...] odbrana će se usprotiviti prihvatanju svih pismenih izjava ponuđenih na osnovu pravila 92*bis* ako se njima dokazuju djela i ponašanje optuženog iz navoda optužnice, pošto je to direktno u suprotnosti s pravilom, kao i one kojima se dokazuju djela i ponašanje lica potčinjenih optuženom.

[...]

SUDIJA ORIE: Da. No što sam – vi ste govorili o potčinjenima [...] Možete li citirati sudsku praksu u vezi s tim da se sve što su uradile potčinjene osobe isključuje odnosno uključuje u djela i ponašanje za koje se tereti optuženi?

G. LUKIĆ: Ne znam napamet. O tome smo već govorili. No mogu da vam kažem da je, prema optužnici, svako vojno lice, policajac, čak i lokalni Srbi, prema optužnici oni se smatraju potčinjenima mom klijentu.

SUDIJA ORIE: Da, ali ima i drugih predmeta u kojima, bez obzira šta je bio neko ko je bio potčinjen – odnosno bio pod nečijom komandom – to je sve bilo isključeno. Pogledaćemo, ali to je, naravno, jedno od pitanja koja se moraju konkretno ispitati kako bismo vidjeli šta ćemo s vašim takoreći generalnim odbacivanjem gotovo sveg materijala na osnovu pravila 92*bis*.

⁷⁰ Transkript sa sastanka na osnovu pravila 65*ter* održanog 26. marta 2012., T. 340; T. 276.

⁷¹ T. 274–275.

⁷² T. 387–388.

43. Ovaj dijalog vodio se u kontekstu odgovora odbrane, generalno, na podnesak tužilaštva u vezi s predlaganjem i izvođenjem dokaza, a ne u vezi s nekim posebnim zahtjevom na osnovu pravila 92*bis*. Odbrana u paragrafu 40 upućuje na praksu Međunarodnog suda prema kojoj je blizina potčinjenih optuženom relevantna za utvrđivanje da li su njihova djela i ponašanje sama po sebi prepreka za prihvatanje njihovih pismenih izjava na osnovu pravila 92*bis*. Tog elementa blizine nije bilo u veoma širokoj tvrdnji branioca u sudnici, tj. da će se sva djela i ponašanje potčinjenih lica tretirati kao djela i ponašanje optuženog po pravilu 92*bis*. To je bilo povod za moje pitanje kojim sam tražio da se pojasni pravni izvor za tu široku tvrdnju, a sa ciljem da Pretresno vijeće, pored pismenih argumenata dostavljenih o toj temi, dobije mogućnost da ozbiljno razmotri meritum problema. Ne vidim po čemu se na osnovu ovog dijaloga razumno može steći dojam pristrasnosti.

Osnovi D–F

44. U okviru osnova D, E i F, odbrana je iznijela navod da imam "lični interes da se zadrže zaključci" iz presuda u predmetima *Češić, Babić i Mrđa*.⁷³

45. Ponavljam svoj stav, već iznijet u vezi s osnovima B i C, koji se odnosi na praksu Međunarodnog suda u pogledu izuzeća sudije zbog učešća u ranijim suđenjima zasnovanim na istom ili sličnom skupu događaja. Pored toga, napominjem da, kada prihvata priznanje krivice, Pretresno vijeće, na osnovu pravila 62*bis*(iv), mora da se uvjeri da "postoje dovoljne činjenične osnove za postojanje krivičnog dela i učestvovanje optuženog u njemu, bilo na osnovu nezavisnih indicija, bilo toga što ne postoji nikakvo bitno neslaganje između strana u pogledu predmetnih činjenica".⁷⁴ Kako je napomenulo Žalbeno vijeće, uobičajeni postupak je da strane pregovaraju i dogovore se o činjenicama na kojima se zasnivaju optužbe o kojima će se optuženi izjašnjavati.⁷⁵ To nije jednaka situacija kao kada pretresno vijeće presuđuje o tome za koje činjenice tužilaštvo mora da iznese teret dokazivanja, odnosno uvjeri sud u njihovu tačnost.

46. U vezi s paragrafom 57 Zahtjeva, odbrana povezuje aspekte na osnovu kojih je donijeta presuda o kazni u predmetu *Babić* s odbijanjem od strane Vijeća zahtjeva da se izbrišu dijelovi Pretpretresnog podneska tužilaštva ili, alternativno, da se odgodi početak suđenja. Odbrana je u Pretpretresnom podnesku tužilaštva našla elemente za koje tvrdi da se radi o novim optužbama. To se odnosi na događaje koji su se dogodili van vremenskog i geografskog okvira Optužnice. Vijeće je odbacilo tvrdnju da je tužilaštvo pominjanjem tih događaja možda proširilo svoju tezu i zbog toga odbilo zahtjeve odbrane. Pritom je Vijeće naglasilo ulogu Optužnice, ali je pokušalo da izbjegne svaki nesporazum u smislu da su činjenice van vremenskog i geografskog okvira optužnice nužno irelevantne. Uobičajena je praksa na Međunarodnom sudu da strane u postupku žele da se posveti pažnja istoriji i kontekstu sukoba u bivšoj Jugoslaviji, tako da im se – u granicama – dozvoljava da to učine. Tekst transkripta to dovoljno jasno kaže:⁷⁶

Gospodine Lukiću, optužnica je primaran akuzatorni instrument i nijedan drugi akuzatorni instrument ne može da doda optužbe ili pravno relevantne činjenice koje se mogu smatrati optužbama. U pretpretresnom podnesku tužilaštva konkretiziraju se navodi i teza protiv optuženog, što odbrani može da pomogne u pripremama. Krivična odgovornost mjeri se

⁷³ *Tužilac protiv Češića*, predmet br. IT-95-10/1-S, Presuda o kazni, 11. mart 2004.; *Tužilac protiv Babića*, predmet br. IT-03-72-S, Presuda o kazni, 29. jun 2004.; *Tužilac protiv Mrđe*, predmet br. IT-02-59-S, 31. mart 2004.

⁷⁴ *Tužilac protiv Milana Babića*, predmet br. IT-03-72-A, Presuda po žalbi na kaznu, 18. jul 2005. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Babić*), par. 18.

⁷⁵ *Ibid.*

⁷⁶ T. 326–327.

tako što se ocjenjuje da li su dokazima dokazani navodi sadržani u optužnici, a ne u pretpretresnom podnesku. Zahtjevi se stoga odbijaju. Pored toga, pominjanje stvari van vremenskog, geografskog i/ili tematskog okvira optužnice nije *per se* irelevantno za optužnicu. Na primjer, informacije o istorijatu događaja mogu biti važne za razumijevanje ili kontekstualizaciju kasnijih događaja.

47. Ne mogu da shvatim kako presuda o kazni u predmetu *Babić*, koju je Pretresno vijeće donijelo bez suprotnih ili saglasnih izdvojenih mišljenja, može da se poveže s ovom odlukom ovog Vijeća.⁷⁷ Takođe napominjem da odbrana nije tražila odobrenje za ulaganje žalbe niti ponovno razmatranje odluke kojom je Vijeće ove zahtjeve odbilo, što je predviđeno Pravilnikom.

48. Sve u svemu, u presudama o kazni u predmetima *Češić*, *Babić* i *Mrđa* optuženi se ne pominje, one ne sadrže nikakve zaključke u vezi s navodnom ulogom optuženog u UZP-u, a ne sadrže ni nikakve zaključke za koje bi se moglo reći da "stvarno prejudiciraju pitanje krivice" optuženog. Nadalje, ne vidim kako je moja uloga kao predsjedavajućeg sudije u bilo kojoj od ovih presuda o kazni mogla da stvori dojam nepristrasnosti u ovom predmetu.

Osnov G

49. U osnovu G odbrana se bavi mojom ranijom ulogom člana tima odbrane Duška Tadića. Zaista, bio sam u tom timu odbrane. Argumenti u paragrafima 65–68 ipak mi nisu sasvim jasni.

50. Vijeće je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno u predmetu *Tadić*. Dokazi izvedeni u tom predmetu očigledno su bili dovoljni da se sudije tog Pretresnog vijeća van razumne sumnje uvjere u istinitost tih činjenica. Nejasno mi je kako odluka ovog Vijeća o činjenicama o kojima je već presuđeno, uključujući i one iz predmeta *Tadić*, u kombinaciji s mojom ulogom kobranioca g. Tadića, otkriva bilo šta što razumno može da se doživi kao dojam pristrasnosti. Nadalje, moja dužnost bivšeg zastupnika odbrane u predmetu *Tadić* nije pominjana u odgovoru na Zahtjev tužilaštva u kojem se traži formalno primanje na znanje činjenica u vezi s Prijedorom, niti je bila postavljena kao jedno od pitanja koja odbrana želi da pokrene u svom zahtjevu za odobrenje za ulaganje žalbe na "Prvu odluku po Zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno".

51. Ne sjećam se da sam od g. Tadića dobio takve informacije na kakve aludira odbrana. Navod da bi te informacije mogle uticati na mene u kontekstu vijećanja o presudi zasnivaju se, dakle, na pogrešnoj pretpostavci. Pored toga, ne mogu da prihvatim logiku odbrane zasnovanu na toj pretpostavci.

52. Za dojam sukoba interesa odnosno stvaran sukob interesa koji bi proisticao iz moje uloge u odbrani u predmetu *Tadić*, ne daju se nikakva daljna objašnjenja. Može li činjenica da je g. Tadiću izrečena osuđujuća presuda, uprkos argumentima odbrane da ga treba osloboditi od optužbi, nanijeti bilo kakvu štetu optuženom u ovom predmetu? Bez daljnjih objašnjenja, teško mi je shvatiti navodni sukob interesa i potencijalnu štetu za optuženog, odnosno kako bi to uticalo na moju nepristrasnost. Ako sukob interesa proizlazi iz pretpostavke kojom sam se bavio u prethodnom paragrafu, onda i ovdje važi jednak zaključak.

⁷⁷ Zahtjev, par. 57. Odbrana oprezno tvrdi - "[...] ne može se isključiti mogućnost" da je na odluku Vijeća uticao postupak u predmetu *Babić*.

53. Ako moj odgovor pokazuje nerazumijevanje konkretne argumentacije u vezi s mojom ulogom u odbrani g. Tadića, spreman sam da ponovno razmotrim svoj odgovor kada se ova stvar razjasni. Na osnovu svog sadašnjeg shvatanja osnova G, ne vidim kako se iznijeti argumenti razumno mogu okvalifikovati kao dojam pristrasnosti.

54. Najzad, skrenuo bih pažnju na činjenicu da je u predmetu *Krajišnik* moje izuzeće takođe zatraženo u vezi s mojom ulogom kobranioca u timu odbrane u predmetu *Tadić*. Mada ne iz istog razloga, i taj zahtjev za izuzeće bio je odbijen.⁷⁸

Osnovi H–J i M

55. Osnovi H, I, J i M odnose se na odluke koje je donosilo Vijeće. U tom pogledu, upućujem na opšte napomene koje sam dao u vezi s razlikom onoga što se u postupanju može pripisati meni lično, od onog što je bilo postupanje cijelog Vijeća. Nadalje, u okviru tih osnova iznosi se navod o dojmu pristrasnosti temeljen na tome što je te odluke odbrana doživjela kao nepovoljne.

56. Vijeće trenutno rješava po zahtjevima za odobravanje ulaganja žalbe u vezi s nekoliko pomenutih odluka i stoga ne smatram primjerenim da se bavim bilo kojim dijelom Zahtjeva koji upućuje bilo na neki osnov traženja odobrenja za ulaganje žalbe, bilo na neko pitanje koje se namjerava pokrenuti u žalbi. Međutim, napominjem i to da u vezi s više tih odluka nisu podnijeti zahtjevi za odobravanje ulaganja žalbe ili za ponovno razmatranje.

57. Iz gorenavedenog razloga zadovoljiću se time da kažem da smatram da nijedna od tih odluka, posmatrane individualno ili sve zajedno, ne zadovoljava standard za utvrđivanje pristrasnosti na osnovu ishoda odluke sudskog vijeća, postavljen u predmetima *Karemera*, *Blagojević* i *Ntahobali*. Naglašavam da ovo nikako nije indikativno za konačne odluke Vijeća po eventualnim još neriješenim zahtjevima za odobravanje ulaganja žalbe ili za odluke koje su još u postupku. Ovo govorim isključivo u vezi s postavljenim standardom za utvrđivanje pristrasnosti, a ne u vezi s meritumom bilo kojeg podneska odbrane u vezi s tim odlukama. Nadalje, što se tiče standarda za utvrđivanje pristrasnosti ili dojma pristrasnosti, odbrana po mojem mišljenju, kao podnosilac zahtjeva, nije – a što nalaže praksa Međunarodnog suda – pokazala da se za bilo koju od tih odluka može steći utisak da se one ne temelje na primjeni prava ili na ocjenjivanju relevantnih činjenica, odnosno da se u njima može naći bilo kakva negativna predisponiranost prema optuženom.

58. Konkretno, u vezi s osnovom H, prvo želim da napomenem da se, u paragrafima 71–74 Zahtjeva, o odlukama Vijeća na više mjesta govori kao o mojim odlukama. U tom pogledu upućujem na opšte napomene u vezi s tim aspektom Zahtjeva koje sam iznio u paragrafima 5 i 6. Što se tiče paragrafa 72, samo vam skrećem pažnju na činjenicu da se upravo o tom pitanju razgovaralo s odbranom, upravo s ciljem da se otklone eventualni nesporazumi s njom o tome na koji način osoblje Vijeća postupa prilikom rješavanja spornih pitanja.⁷⁹ Nažalost, odbrana nije u Zahtjevu prenijela sve što je u vezi s tim ušlo u zapisnik, pa tako ni svoj tadašnji usmeni odgovor – "hvala na pojašnjenju, časni sude",⁸⁰ nego je umjesto toga odabrala i istrгла iz konteksta dio transkripta koji se odnosi na njen navod da bi ovo moglo da se smatra "razumnim utiskom" pristrasnosti s moje strane.

59. Što se tiče paragrafa 73 Zahtjeva, napominjem da pravilo 94 Pravilnika pretresnim vijećima izričito daje mogućnost formalnog primanja na znanje, *proprio motu*, činjenica o

⁷⁸ V. Odluka u vezi s povlačenjem u predmetu *Krajišnik*.

⁷⁹ Transkript sa sastanka na osnovu pravila 65ter održanog 20. februara 2012, T. 253–255.

⁸⁰ Transkript sa sastanka na osnovu pravila 65ter održanog 20. februara 2012, T. 255.

kojima je već presuđeno, nakon izjašnjavanja strana u postupku. Budući da u prilici u kojoj je riječ Vijeće nije *proprio motu* donijelo nikakvu odluku o primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno nego je samo zatražilo od strana da se izjasne, ne vidim po čemu taj korak preduzet na osnovu Pravilnika i u skladu s Pravilnikom, može dati povod za dojam pristrasnosti, bilo s moje strane bilo sa strane Vijeća.

Osnov L

60. Ja sam državljanin Nizozemske. Za sudiju ovog Međunarodnog suda izabrala me Generalna skupština Ujedinjenih nacija. Platu za svoj rad na Međunarodnom sudu dobijam od Ujedinjenih nacija. Ja ni na koji način ne osjećam, odnosno ne smatram da se u obavljanju svojih dužnosti identifikujem ili da sam pristrasan u odnosu na Nizozemsku, njenu vladu, odnosno bilo kog državnog funkcionara ili bilo kog nizozemskog državljanina. Ono što me obavezuje jeste svečana izjava koju sam dao kad sam stupao na dužnost – "da ću časno, vjerno, nepristrasno i savjesno vršiti svoje dužnosti".

61. S obzirom na gore navedeno, a u duhu stava Kolegija u vezi s nacionalnosti kao osnova za izuzeće,⁸¹ nemam namjeru da komentarišem ocjene i tvrdnje koje odbrana iznosi u paragrafima 94 – 96 Zahtjeva. Iako sam analizirao te argumente u kojima se upućuje na isječke iz štampe koje je odbrana priložila u Dodatku G, svoje komentare iznijeću samo vama i spreman sam to učiniti ako ih vi budete smatrali relevantnim, osim onog što sam rekao u prethodnom paragrafu.

Osnov N

62. Sistem komuniciranja sa stranama u ovom postupku uključuje slanje određenih poruka putem elektronske pošte. Odbrana ispravno ističe da su neke odluke bile dostavljane na taj način, pogotovo manje procesne odluke između statusnih konferencija (na primjer, odluke po zahtjevima za prekoračenje ograničenja broja riječi i odluke po zahtjevima da se odobri ulaganje replike). Sve odluke dostavljene na taj način zavedene su u spis, bilo usmeno u sudnici bilo kao pismene odluke. Dakle, spis predmeta je kompletan i tačan. Osim toga, strane u postupku su uvijek imale mogućnost da zatraže odobrenje za ulaganje žalbe na odluku Vijeća ili za njihovo ponovno razmatranje, s rokovima prema Pravilniku.

63. Vijeće je utvrdilo sistem komuniciranja sa stranama u postupku na statusnoj konferenciji održanoj 6. oktobra 2011. godine,⁸² a stranama je data prilika da odgovore. Naglašavam da je taj sistem usvojilo cijelo Vijeće. Odbrana nije ni tada, a ni do danas, pred Vijećem izrazila bilo kakve bojazni koje sada izražava u Zahtjevu.

64. Ne vidim kako bi sistem komuniciranja sa stranama u postupku koji je usvojilo Vijeće mogao da dā povoda za dojam pristrasnosti, bilo moje bilo Vijeća.

Osnov Q

65. Ponavljam, kako sam iznio i u opštim napomenama, da se osnov O odnosi na rokove koje je određivalo Vijeće, a odbrana to pripisuje meni lično. Međutim, napominjem da odbrana nikad nije pokrenula problem da ne dobija prijevode na vrijeme u trenutku kada su najavljivani rokovi i, štaviše, da su rokovi određivani u vezi s dostavljanjem predloženih izvještaja vještaka za koje je tužilaštvo u ovom predmetu izjavilo da su već

⁸¹ *Tužilac protiv Šešelja*, predmet br. IT-03-67-PT, "Odluka po zahtevu za izuzeće", 10. jun 2003., par. 3–4.

⁸² T. 75, 84–85.

objelodanjeni odbrani. Skrećem vam pažnju na ovaj aspekt zbog toga što pravilo 94bis(B) Pravilnika nalaže da odbrana svoje obavještenje mora dostaviti u roku od 30 dana od *objelodanjivanja* izvještaja vještaka ili pismene izjave. Time što je kao rok odredilo datum zavođenja, a ne datum objelodanjivanja, Vijeće je odbrani zapravo dalo više vremena. Nadalje, odbrana nikad nije navela da prijevodi izvještaja nisu objelodanjeni. Osim toga, odbrana taj konkretan navod nije pomenula ni u jednom od svojih obavještenja ili prigovora. Najzad, napominjem da pravilo 94bis ne nalaže službeno zavođenje bilo kojeg od predloženih izvještaja vještaka i, u stvari, nisu svi izvještaji odnosno izjave bili ponuđeni kao dokazi na suđenju. U vezi s tim, u uobičajenoj situaciji Vijeće ne bi ni znalo za detalje u vezi s objelodanjivanjem materijala odbrani, npr. da li je objelodanjen i prijevod. Dakle, na odbrani je da pred Vijeće iznese svaki problem u vezi s objelodanjivanjem. Ako odbrana Vijeću ne ukaže na takav problem, to što Vijeće ne zna nešto s njim u vezi ne daje osnov za dojam pristrasnosti.

66. Što se tiče paragrafa 109, u Zahtjevu se navodi da ja "minimiziram" problem neobjelodanjivanja materijala na bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Međutim, cijelo pitanje transkripata predloženih za prihvatanje ne odnosi se na objelodanjivanje, nego na raspravu u vezi sa zahtjevom za pristup povjerljivim materijalima iz riješenih predmeta.⁸³ U tom pogledu, i kako je već napomenuto, u Zahtjevu, umjesto da se prenese cijeli zapis rasprave koja se vodila, daju se, istrgnuti iz konteksta, samo odabrani dijelovi transkripta. U Zahtjevu se poziva na stranice transkripta 336–337. Ovdje prenosim relevantni kontekst, s početkom na stranici 335 transkripta, pa do prvog reda dijela koji se citira u Zahtjevu:⁸⁴

SUDIJA ORIE: U redu. Da prijedemo dalje, na zahtjev za pristup. Zahtjev kojim se traži pristup povjerljivim materijalima iz 32 riješena predmeta. Jedan od materijala koje tražite su svi tonski zapisi svih zatvorenih i djelimično zatvorenih sjednica Suda. Sekretarijat je, neslužbeno, a ovim ja problem kažem za zapisnik, upozorio Vijeće na praktične probleme – probleme u pogledu vremena i resursa potrebnih da se taj audio-materijal pribavi kako je traženo. Stoga vas molim da pojasnite nekoliko stvari, g. Lukiću. Prvo, vi tražite tonske zapise na bosanskom/hrvatskom/srpskom ili i snimke prijevoda na engleski i francuski?

G. LUKIĆ: Francuski svakako ne. Za sve što imamo na papiru na engleskom nije nam potreban tonski zapis.

SUDIJA ORIE: Što imate na papiru na kojem jeziku?

G. LUKIĆ: Na engleskom.

SUDIJA ORIE: Dakle...

G. LUKIĆ: Vjerojatno imamo – ćemo moći pribaviti transkripte na engleskom.

SUDIJA ORIE: Da. Pretpostavljam da ćete pribaviti transkripte na engleskom.

67. S obzirom na potpuni kontekst spisa, očigledno je da se ova diskusija uopšte ne odnosi na objelodanjivanje, a ni na pravilo 66(A)(ii) Pravilnika, kako se navodi u Zahtjevu. Nadalje, još nije donijeta odluka po zahtjevu za pristup o kojom je ovdje riječ. Najzad, napominjem da je Vijeće, suprotno navodu iz Zahtjeva o "minimiziranju" zahtjeva odbrane, zapravo tražilo da odbrana pojasni što traži. Odbrana je tražila pristup tonskim zapisima bez ikakvih daljnjih pojedinosti. S obzirom na zabrinutost Sekretarijata, jedino razumno što je valjalo učiniti bilo je provjeriti da li odbrana treba sve tonske zapise, odnosno, da li bi njenom zahtjevu bilo udovoljeno ako se dostave tonski zapisi na

⁸³ V. Mladićev zahtjev za pristup riješenim predmetima, 1. mart 2012.

⁸⁴ Transkript sa sastanka na osnovu pravila 65ter održanog 26. marta 2012., T. 335–336.

bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Stoga mi se čini očiglednim da se ovaj dio osnova O nikako ne može smatrati osnovom za dojam pristranosti.

68. Isto tako, što se tiče mjesta u Zahtjevu gdje se upućuje na razgovor od 19. aprila 2012., sa sastanka na osnovu pravila 65ter, citirani dio transkripta istrgnut je iz konteksta i daje krivu sliku o mojim namjerama i svrsi citiranog teksta. Kao i gore u tekstu, prenosim dio transkripta koji neposredno prethodi dijelu citiranom u Zahtjevu:⁸⁵

SUDIJA ORIE: [...] No, Vijeće ovo shvata tako da će se svako objelodanjivanje – ili možda tačnije rečeno, svako dodatno objelodanjivanje – odnosno, preostalo objelodanjivanje nakon objelodanjivanja svih paketa – dakle, da svako objelodanjivanje materijala u vezi s ovim svjedocima, bilo da se radi o pravilu 66(A) ili 68 ili bilo kojem drugom pravilu, dovršiti do 27. aprila. Ako bude bilo kakvih problema u vezi s tim, Vijeće moli da ga se o tome odmah obavijesti, bez odgađanja. A ako je već – ako je neki dokument koji treba da se objelodani identifikovan kao problematičan – koliko shvatam, to je slučaj s nekim prijevodima na b/h/s, 48 dokumenata – mislite li? – rok je bio manje-više 27. april – može li to da se riješi u narednih devet dana, osam dana? Osam dana.

G. GROOME: Časni sude, mogu li da predložim – dogovorili smo s Prevodilačkom službom da je to prioritarno, ali – razgovarat ćemo s njima zapravo prije pretpretresne konferencije. Oni su to sada dobili i imaće priliku da to pregledaju. A kad nas oni obavijeste o tome kada će to obaviti, mi ćemo proslijediti informaciju.

SUDIJA ORIE: U redu.

G. GROOME: Dakle, u ovom okviru tome dajemo prioritet, tako da budu određeni i prioriteti što se tiče redosljeda svjedoka koje ćemo pozvati.

69. Čitajući kompletan zapisnik, očigledno je da je kontekst ove diskusije u Zahtjevu iskrivljen. Suprotno nastojanju da "minimiziram" bojazni odbrane, ja sam tužilaštvo zadužio da se pobrine da izvrši svoje obaveze u datom roku i da odmah informiše Vijeće ako se pojavi kakav problem. Stoga smatram da je jasno da je na osnovu ovoga nemoguće steći dojam pristranosti i smatram da u toj diskusiji nema ništa što pokazuje da ja, kako se navodi u Zahtjevu, ugrožavam integritet postupka.

Osnov P

70. U okviru osnova P odbrana se bavi zahtjevom koji je Vijeće uputilo tužilaštvu (o kojem su strane obaviještene elektronskom poštom), da dostavi argumente o tome zašto je za izvjestan broj svjedoka prikazano da se radi o svjedocima na osnovu pravila 92ter, a ne na osnovu pravila 92bis. Odbrana tvrdi da se to "razumno može shvatiti kao da Vijeće, bez ikakvih predočenih argumenata ili dokaza, sugerije da neki svjedoci budu izvedeni bez davanja mogućnosti odbrani da ih unakrsno ispita i da Vijeće interesuje samo pozicija tužilaštva".⁸⁶ Odbrana ovdje ispravno priznaje da je taj zahtjev uputilo Vijeće, a ne ja kao sudija pojedinac. Samim tim, teško mi je da shvatim kako to može pokazivati moju nepristrasnost ili neprimirano postupanje.

71. Vijeće je zatražilo sljedeće:

Mnogi od niženavedenih svjedoka svjedočiće o "bazi zločina". Vijeće moli tužilaštvo da obrazloži zašto su sljedeći svjedoci predloženi na osnovu pravila 92ter, a ne na osnovu pravila 92bis: RM507, RM506, RM053, RM051, RM070, RM063, RM013, RM050, RM48, RM032, RM018, RM056, RM045, RM037, RM079, RM069, RM169, RM162, RM151, RM144, RM129, RM167, RM215, RM249, RM313 i RM253.

⁸⁵ Transkript sa sastanka na osnovu pravila 65ter održanog 19. aprila 2012., T. 385.

⁸⁶ Zahtjev, par. 112.

72. To je bio jedan od tri konkretna zahtjeva, a svi se temelje na pravilu 73bis(C), koje predviđa da će "pretresno vijeće [...], nakon što sasluša tužioca, odrediti: (i) broj svjedoka koje tužilac može pozvati; i (ii) vrijeme koje će tužilac imati na raspolaganju za izvođenje dokaza". Iako pravilo to ne nalaže, i odbrana je dobila priliku da se izjasni u vezi s ovim pitanjem.⁸⁷ Nadalje, na sastanku na osnovu pravila 65ter održanom 26. marta 2012., naglasio sam da Vijeće nije donijelo odluku u vezi s tim da li će pojedini svjedoci biti prihvaćeni kao svjedoci na osnovu pravila 92bis ili pravila 92ter.⁸⁸

73. Na statusnoj konferenciji održanoj 29. marta 2012. rekao sam sljedeće:⁸⁹

Samo bih još nešto dodao. Ukoliko ste – a možda ste, g. Groome, pitanja koja je postavilo Vijeće shvatili kao neku vrstu smjernica, to nije bila namjera Vijeća [...]. Vijeće, dakako, ne govori nijednoj od strana u postupku kako da izvodi svoje dokaze iako, naravno, nadzire izvođenje dokaza u opštem smislu, u skladu s Pravilnikom.

74. Pored toga, konačna odluka Vijeća na osnovu pravila 73bis(C) nije uključivala nikakva uputstva tužilaštvu da za bilo kojeg svjedoka promijeni način svjedočenja iz svjedočenja na osnovu pravila 92ter u svjedočenje na osnovu pravila 92bis, kao ni skraćivanje vremena koje je tužilaštvo zatražilo za izvođenje svojih dokaza.⁹⁰

75. Na osnovu prethodnih razmatranja, nije mi jasno kako to što sam iznio može ukazivati na bilo kakvu moju pristrasnost, kao što mi nije jasno ni kako zahtjev da se iznese argumentacija, što nalaže i Pravilnik, može dati povoda za bilo kakav dojam neprimjerenog postupanja.

Osnov Q

76. U okviru ovog osnova, odbrana tvrdi se da se činjenica da je tužilaštvo u dva navrata izrazilo preferencu za "način upravljanja postupkom i odlučivanja" koji sam primjenjivao u jednom drugom predmetu, "razumno može doživjeti kao dojam pristrasnosti". Prvo, nije mi jasno kako se može ocijeniti da preferenca tužilaštva za određeni stil upravljanja postupkom koji je u nekom drugom predmetu primjenjivalo vijeće kojim sam ja predsjedavao stvara dojam moje pristrasnosti. Posebno vam skrećem pažnju na činjenicu da sam o tome diskutovao s tužilaštvom čim je to izrečeno na pretpretresnoj konferenciji od 3. maja 2012. godine. Ukratko, smatram da to što sam rekao u sudnici govori samo za sebe:⁹¹

SUDIJA ORIE: Gospodine Groome, ovdje vas moram prekinuti, Smjernice je izdalo Vijeće, a odluku o tome što se dogodilo u nekom drugom predmetu donijelo je drugo vijeće. Dakle, mislim – no dozvolite mi sekundu da to još razmotrim s kolegama – mislim da je neprimjereno u vezi s tim obraćati se sudijama pojedinačno. Ali, prije nego što taj stav iznesem kao čvrsti stav ovog Vijeća, moram se posavjetovati s kolegama. Već i to naglašava do koje sam mjere svjestan da radim unutar kolegijalnog sistema.

[konsultacije članova Pretpretresnog vijeća]

IV. Zaključak

⁸⁷ Transkript sa sastanka na osnovu pravila 65ter održanog 26. marta 2012., T. 277; T. 241.

⁸⁸ Transkript sa sastanka na osnovu pravila 65ter održanog 26. marta 2012., T. 276–278.

⁸⁹ T. 242.

⁹⁰ T. 313–315.

⁹¹ T. 384–385. Nakon konsultacije s kolegama, završio sam rekavši: "Gospodine Groome, Vijeće ne smatra nimalo problematičnim da pominjete praksu koja je bila – koju ste vidjeli u drugim predmetima, ali to ne bi smjelo imati nikakve veze s tim da li sudije iz tih predmeta postupaju u ovom predmetu ili ne, da ne pominjemo da ste se pritom u tom kontekstu obratili sudijama lično". T. 385.

77. Na osnovu toga kako ja shvatam paragrafe 20 i 23 Zahtjeva i isticanje dijela teksta u njemu od strane Odbrane, ne izgleda da odbrana argumentira bilo kakvu stvarnu pristranost s moje strane. Budući da odbrana nije eksplicitna i da su upotrijebljene formulacije u vezi s tim ponekad nejasne, prije svega želim da kažem da odbacujem bilo kakve navode o stvarnoj pristrasnosti. Nadalje, nije mi pošlo za rukom da identifikujem sve navode o stvarnoj pristrasnosti. Što se tiče tvrdnje odbrane da moje učestvovanje u odlukama koje će Vijeće donositi može da dovede do toga da se promoviše ono za što se ja zalažem, bilo u saradnji sa jednom od strana u postupku ili bez saradnje,⁹² takođe zaključujem da taj osnov za moje izuzeće nema nikakav meritum.

78. U svom izvještaju o više osnova za izuzeće detaljno sam obradio iznijete činjenične i pravne argumente. Zaključujem da nijedan od tih osnova ne opravdava zaključak da bi u takvim okolnostima razumni, valjano informisani posmatrač razumno mogao da stekne dojam moje pristranosti. Isti razlozi na kojima zasnivam takav zaključak, kako sam iznio u ovom izvještaju, i utoliko što se odnose na isti kontekst, govore u prilog i mom stavu u pogledu svih navoda o stvarnoj pristrasnosti odnosno mojem učešću u promovisanju nečega za što se ja zalažem.

79. Prepuštam vama odluku hoće li ovaj izvještaj biti javan ili ne. Zahtjev je zaveden na javnom osnovu. Nemam nikakvog prigovora na to da javan bude i ovaj izvještaj.

⁹² Podvlačenje u tekstu paragrafa 22 ispod pravila 15(B)(i) dvosmisleno je i može navesti na pitanja o tumačenju odluka koje odbrana citira.